

عملیات رمضان

قبل از آغاز عملیات رمضان، مسئولین و دست اندرکاران به طور عمده دو مسأله اساسی را رویاروی خود داشتند: یکی تجاوز اسرائیل به جنوب لبنان...

قبل از آغاز عملیات رمضان، مسئولین و دست اندرکاران به طور عمده دو مسأله اساسی را رویاروی خود داشتند: یکی تجاوز اسرائیل به جنوب لبنان و دیگری ورود به داخل خاک عراق. طبعاً آنچه در لبنان رخ داد، اساساً بدون ارتباط با پیروزیهای رو به گسترش نیروهای مسلح جمهوری اسلامی پس از فتح خرمشهر و نیز فراهم سازی زمینه های فشار به ایران، و اختتام جنگ نبود. بدین معنی که تأثیر پیروزیهای ایران، اسرائیل را از حضور نزدیک فلسطینیها و شیعیان در کنار مرزهای شمالی خود به وحشت انداخت. اشغال مناطق مسلمان نشین شیعیان جنوب و اردوگاههای فلسطینی نیز برای جلوگیری از وقوع انقلاب اسلامی در لبنان و سپس سرایت آن به فلسطین اشغالی بود. در نتیجه اولاً آمریکا می بایست در برابر پیروزیهای جمهوری اسلامی عکس العملی نشان نمی داد و قدرت خود را به نمایش می گذاشت و ثانیاً، انقلاب اسلامی بر حسب هویت خود، به هیچ روی نمی توانست مسائل خاورمیانه، بخصوص رژیم اشغالگر قدس را نادیده بگیرد؛ ثالثاً، عراق که پس از فتح خرمشهر به دنبال مفزعی جهت اتمام جنگ بود، قطعاً می توانست با بهانه قرار دادن مسأله حمله اسرائیل، به صورتی ادامه جنگ را نیز زیر سوال ببرد.

پس از فتح خرمشهر دست اندرکاران جنگ، طراحی عملیات رمضان را در دست داشتند، لیکن پیشامد بحران تجاوز اسرائیل به جنوب لبنان در 1360 (مصادف با 1982 میلادی) اذهان را متوجه لبنان کرد.

از سوی دیگر، پیش بینی می شد که جای پای و حضور مناسبی که در لبنان ایجاد شده است، پس از حل عاجل مسئله جنگ، گسترش و توسعه خواهد یافت و انقلاب اسلامی در مرحله جدید، به گونه ای جدیدتر و اساسی تر با اسرائیل و آمریکا درگیر بشود.

نگرش یاد شده نسبت به مسائل لبنان و از طرفی فروکش کردن تب و تاب انجام عملیات در جبهه ها، آن هم در خارج از مرزهای جمهوری اسلامی و در خاک عراق، خصوصاً پس از فتح خرمشهر، طبعاً خطرات فزاینده ای را برای جنگ و انقلاب در پی داشت. به عبارت دیگر، این وضع، بیم گرفتاری ایران در دام استکبار جهانی را می داد.

در این مرحله، فرمانده کل قوا امام خمینی "ره" با تبیین استراتژی "راه قدس از کربلا می گذرد"، عملاً جهت اصلی تحرکات و اقدامات اساسی جمهوری اسلامی را خاطر نشان فرمودند.

دلایل ورود به خاک عراق:

گذشتن از مرزهای بین المللی و ورود به خاک دشمن، پس از دفع تهاجم، امری بود که از نظر اعتقادی برای نیروهای رزمنده ابهامی در برداشت، زیرا که عقب نشینی سراسری دشمن در پی شکستهای سنگینی که متحمل شده بود، به منظور معطل نمودن ایران و ایجاد شرایطی که صلح نه جنگ و حاکم ساختن وضعیت فرسایش در جنگ صورت گرفت.

لازمه حفظ و گسترش ابتکار عمل و برخورداری از روحیه تهاجمی جهت اعاده حقوق جمهوری اسلامی، شرایطی بود، که ادامه جنگ و ورود به داخل خاک عراق را امکان پذیر می ساخت. لذا، در آن مقطع به انحاء گوناگون دلایل زیر جهت ورود به داخل خاک عراق مطرح می شد.

1- پس از تجاوز اسرائیل به جنوب لبنان و عقب نشینی سراسر عراق از مناطق اشغالی، کشورهای مرتجع منطقه موقعیت را متنم شمرده، طی نامه هایی که با مسئولین جمهوری اسلامی رد و بدل کردند، عملاً در صدد برآمدن تا حقوق حقه جمهوری اسلامی را نادیده گرفته، نسبت به موقعیت برتر ایران از خود بی اعتنایی نشان دهند. ورود به خاک عراق، در حقیقت، پایان دادن به این گونه برخوردها بود.

2- تنبیه صدام به عنوان متجاوز؛ تا بدین وسیله زمینه های هرگونه تجاوز به مرزهای جمهوری اسلامی، درآینده، از میان برداشته شود.

3- استراتژی "راه قدس از کربلا می‌گذرد" بر تداوم عملیات تا حل نهایی مسأله جنگ تکیه داشت و تلویحاً این نکته را نیز مطرح کرد که با انقلاب اسلامی از این طریق می‌تواند برخورد جدی با غرب و مبارزه با اسرائیل را تدارک بخشد.

4- با توجه به این که برنامه های مطلوب غرب، متوقف ساختن نیروها در پشت مرزها بود، این توقف، جز گرفتار شدن در یک دام، معنای دیگری نداشت و علاوه بر این، دشمن پس از عقب نشینی، با فرصت سه ماهه ای که به دنبال حمله اسرائیل به جنوب لبنان به دست آورد، مناسب ترین خطوط پدافندی را در نوار مرزی، متکی بر عوارض طبیعی، ایجاد کرد و در نتیجه، در خیلی، از جاها خطوط جدیدی که بر نیروهای ایران اسلامی تحمیل شد، مناسب برای پدافند نبود و طبعاً در معرض آسیب پذیری قرار داشت.

تهدید شهر بصره:

عملیات رمضان بر این اساس طراحی شد که با حضور قوای نظامی ایران در پشت رودخانه دجله و اروند، و تسلط بر معابر وصولی بصره، در ادامه عملیات فتح المبین و فتح خرمشهر، عملاً از نظر سیاسی - نظامی موقعیت مناسبی برای جمهوری اسلامی فراهم آید، به طوری که یا غرب تن به تغییرات سیاسی در عراق بدهد و یا در غیر این صورت، امکان ادامه جنگ در آینده از موضع قویتری فراهم شود.

موقعیت منطقه عملیاتی شهر بصره:

منطقه عملیاتی رمضان محصور بود بین یک زمین مثلث شکل به وسعت 1600 کیلومتر مربع - که از شمال به کوشک و طلائی (پاسگاههای مرزی ایران در جنوب هویزه) و حاشیه جنوبی هورالهویزه به طول 50 کیلومتر و از غرب به رودخانه اروند (که از نقطه تلاقی رودخانه دجله و فرات به نام القرنه شروع می‌شد تا شلمچه در غرب خرمشهر) به طول 80 کیلومتر و از شرق به خط مرزی شمالی - جنوبی از کوشک تا شلمچه به طول 60 کیلومتر منتهی می‌شد - بر روی رودخانه اروند در این قسمت چهار پل (دو پل در منطقه نشوه و دو پل در منطقه تنومه) واقع شده است که در جنوب غربی این رودخانه شهر صنعتی و بندری بصره قرار دارد.

دشمن تا قبل از فتح خرمشهر، از آنجا که این شهر را کلید بصره می‌دانست و امکان از دست دادن این شهر غیر ممکن می‌پنداشت، در شرق بصره مواضع مستحکمی نداشت؛ لیکن در فرصتی که بر حسب حضور فکری نیروهای خودی در لبنان و تأخیر در انجام عملیات رمضان، به دست آورد، تغییرات مهمی را در زمین منطقه ایجاد کرد که قسمت اعظم آن، مبتنی بر تجارب برآمده از عملیاتی گذشته بود. بدین ترتیب، دشمن با احداث خاکریزهای مثلثی، خطوط پدافندی مناسبی ایجاد کرد که طراحان و مبتکران اصلی آن در گذشته اسرائیلیها بودند.

علاوه بر این، دشمن، کانالی به طول 30 کیلومتر و عرض 1 کیلومتر را که مختص به امر پرورش ماهی بود، با پمپاژ آب و احداث موانع و کمین و سنگرهای تیربار، به عنوان مانعی بازدارنده، در مقابل تعرض نیروهای خودی (جمهوری اسلامی) به سمت بصره، آماده کرد. از طرف دیگر دشمن در قسمت جنوبی منطقه که مقابل شلمچه واقع است، آب رها کرد تا مانع از عبور نیروهای ایران اسلامی شود.

دشمن در بیابان شرق بصره، چیزی بیش از آنچه ذکر شد، به طور برجسته و عمده نداشت، اما در جنوب غرب اروند، شهر صنعتی - استراتژیک بصره واقع است. جمعیت این شهر کمتر از یک میلیون نفر است و دارای پالایشگاه، کارخانه عظیم پتروشیمی، واحد تصفیه گاز طبیعی و کارخانه های صنعتی دیگر می‌باشد. همچنین بخش تنومه که متعلق به شهر صنعتی در شرق اروند است، در نزدیکی بصره، قرار دارد. علاوه بر این، صحرایی که در غرب بصره واقع است و نیز سرزمین باتلاقی شمال آن، عظیم ترین منابع نفتی عراق را در خود نهفته دارد. ضمناً، جاده مواصلاتی بغداد به کویت، به نام صفوان، که دارای اهمیت استراتژیک است و تدارکات اصلی و تسلیحات و مهمات نظامی دشمن از آن مسیر صورت می‌گیرد، از جنوب این شهر عبور می‌کند و پس از گذشتن از شهر مرزی صفوان، در خاک کویت امتداد می‌یابد.

مأمريت و طرح مانور:

خط حد و محدوده منطقه عملیاتی رمضان از کوشک، در شمال، آغاز می‌شد تا رودخانه اروند، در جنوب، امتداد داشت. در این محدوده، عملیات رمضان از چهار محور یا قرارگاه عملیاتی به منظور انهدام نیروهای سپاه سوم دشمن و تأمین خط رودخانه اروند رود، طراحی شد.

قسمتی از مسأله عمده در مانور عملیات، ضرورت هماهنگی در پیشروی قرارگاهها از محورهای مختلف و حفظ جناحین بود، که اساساً تحقق آن، با اتکا به تلاشهای مهندسی، امکان پذیر بود.

از آنجا که در منطقه شرق اروند، عقبه دشمن فقط متکی به چهار پل در "نشوه" و "تنوها" بود، پیش بینی می شد که در صورت سرعت عمل و رعایت غافلگیری توأم با پیشروی مناسب، نیروهای زیادی از دشمن به اسارت درآیند و در عمل، چیزی نظیر واقعه شکستن حصر آبادان (عملیات ثامن الائمه)، تکرار شود. ضمناً سازمان رزم عملیات، متشکل از نیروهای ارتش و سپاه در نظر گرفته شد و در مجموع، عبارت بودند از: "10 تیپ باضافه" از سپاه و "2 لشکر و یک تیپ باضافه" از نیروی زمینی ارتش جمهوری اسلامی.

شرح عملیات (مراحل اول تا پنجم):

عملیات رمضان طی پنج مرحله از تاریخ 61/4/23 با رمز یا صاحب الزمان ادرکنی در ساعت 21/30 آغاز شد و تا تاریخ 61/5/6 به مدت پانزده روز به طول انجامید.

در عملیات رمضان آمار کلی تلفات و خسارات به دشمن، عبارت بود از:

هواپیمای سرنگون شده: 5 فروند

انهدام تانک و نفربر: 1097 دستگاه از انواع مختلف

نفرات کشته و زخمی: 7400 نفر

افراد اسیر: 1315 نفر ضمناً 4 لشکر و 3 تیپ زرهی دشمن بین 20 درصد تا 60 درصد منهدم شدند و تیپ پیاده دشمن نیز بین 20 درصد تا 100 درصد خسارت و تلفات را متحمل گردیدند.